Museum aan de Stroom
Ter attentie van Mevr. Marieke van Bommel
Directeur van het Museum aan de Stroom
Hanzestedenplaats 1
2000 Antwerpen

e-mail : marieke.vanbommel@antwerpen.be

Brussel, 9 september 2021

Per e-mail en aangetekend

Geachte mevrouw van Bommel,

Wij schrijven u aan in uw hoedanigheid van directeur van het "Museum aan de Stroom" (het "MAS") dat gevestigd is te 2000 Antwerpen, Hanzestedenplaats 1.

Wij treden op in de hoedanigheid van vertegenwoordiger van verenigingen die tot doel hebben de bevoorrechte banden die voortvloeien uit de gemeenschappelijke geschiedenis tussen België en Kongo, alsook Rwanda en Burundi, te vrijwaren en nieuw leven in te blazen, en aldus bij te dragen tot de toenadering tussen de volkeren van deze landen, door doeltreffend op te treden tegen elke vorm van verkeerde informatie en door de collectieve opstelling te bevorderen van een feitelijke en wetenschappelijke geschiedenis van hun betrekkingen.

Wij hebben met grote belangstelling de tentoonstelling *"100 x Congo. Een eeuw Congolese kunst in Antwerpen"* bezocht die loopt van 3 oktober 2020 tot 12 september 2021 op de derde verdieping van het MAS. Algemeen beschouwd, slaagt de tentoonstelling erin alle eer te bewijzen aan de honderdjarige Antwerpse verzameling Congolese kunst en de waarde van de topwerken te belichten. Het heeft ons evenwel onaangenaam verrast dat deze tentoonstelling zo ideologisch gekleurd is. De tentoonstelling slaat immers bewust een "dekoloniale" toon aan die als caricaturaal en beschuldigend overkomt ten overstaan van Belgen en Europeanen. Het museum gaat zelfs nog een stap verder, waar het leugenachtige en lasterlijke parallellismen evoceert.

In dit schrijven **beperken wij ons tot een verwijzing naar de film van Matthias De Groof "*Sous le masque blanc*"**, die een herwerking is van de documentaire van de Belgische cineast Paul Haesaerts *"Sous le masque noir : L'âme et la vie de l'homme noir révélées par son art au Congo belge".* In 1966 wordt deze film in een catalogus van de UNESCO beschreven als een briljante studie waarin beelden van "de rijke verzamelingen van de Belgische musea" worden afgewisseld met die "van de natuurlijke leefomgeving van de inheemse bevolking". In 1967

werd het in een catalogus van etnografische films zelfs omschreven als "de meest rigoureuze filmische analyse van Afrikaanse kunst".

Paul Haesaerts vermijdt om de voice-over een overheersende rol te geven ten aanzien van de camera, zodat de kijker ten volle kan genieten van de visuele effecten die de gepresenteerde objecten accentueren. Het gaat er heel anders aan toe in de versie van Matthias De Groof, waar de commentaar op een al te luide en agressieve toon wordt aangebracht, in het Lingala, met Franse en Nederlandse onderschriften, waarnaar alle aandacht uitgaat, ten nadele van het beeldmateriaal dat de getoonde werken moet verheffen.

In een artikel van Matthias De Groof uit de catalogus van de tentoonstelling heeft hij het zelf over een *"sabotage affirmatif"* van de film van Paul Haesaerts en verwijst hij openlijk naar de meest antikolonialistische films die ooit werden vertoond. **Het commentaar is niet anders dan de tekst van het *Discours sur le colonialisme* van de Martinicaanse schrijver en dichter Aimé Césaire, geschreven op het hoogtepunt van zijn periode van communistische betrokkenheid**. Hij behield alleen het slechtste ervan, waarbij hij de rassenhaat benadrukte die in de koloniën als overheersend werd beschouwd en **onder andere de kolonisatie vergeleek met het nazisme**. Hij stelt ook de slavenhandel en de slavernij aan de kaak, waaraan de onafhankelijke staat Congo niet medeplichtig was en waaraan Leopold II een einde wilde maken.

***

Gelet op het ostentatief leugenachtige verband dat door het MAS in deze tentoonstelling wordt gelegd tussen kolonisatie en nazisme, zijn wij van mening dat de instelling zich schuldig heeft gemaakt aan een fout op grond van artikel 1382 van het oude Burgerlijk Wetboek, in samenlezing met artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (hierna EVRM). Zoals hierna zal worden toegelicht, oefent het MAS zijn wetenschappelijke vrijheid niet uit met eerbiediging van het normatieve kader van de vrijheid van meningsuiting. Het leeft inderdaad niet de verplichting na om aan wetenschappelijk onderzoek te doen overeenkomstig de regels en voorschriften inzake opzoekingswerk en **verstrekt haar informatie niet op een objectieve, volledige en neutrale wijze**. Zodoende schendt het MAS artikel 10 van het EVRM.

1. Het MAS is een wetenschappelijke instelling die haar opzoekingswerk volgens specifieke voorschriften en richtlijnen dient uit te voeren.

   - Het MAS is een onderzoekscentrum dat ertoe strekt aan een ruim publiek begrip bij te brengen inzake cultuur en geschiedenis. Het MAS kan van zijn academische en wetenschappelijke vrijheid gebruik maken ter ontwikkeling van kennis. Het opzoekingswerk van het museum is dus onafhankelijk, transparant, volledig en

rechtlijnig. De bezoekers mogen derhalve veronderstellen dat een tentoonstelling en de beschikbaar gestelde informatie nauwkeurig onderzocht, correct en volledig zijn.

- De Europese gedragscode voor wetenschappelijke integriteit stelt duidelijke principes :

  "Goede onderzoekspraktijken zijn gebaseerd op de fundamentele beginselen van wetenschappelijke integriteit. Ze bieden onderzoekers sturing in hun werkzaamheden en wanneer zij in aanraking komen met de praktische, ethische en intellectuele uitdagingen die inherent zijn aan het onderzoeksproces.

  - ***betrouwbaarheid** bij het waarborgen van kwaliteit van het onderzoek, zoals deze tot uiting komt in het ontwerp, de methodologie, de analyse en het gebruik van middelen;*
  - ***eerlijkheid** in het onderzoek moet op **transparante, billijke, volledige en onbevooroordeelde wijze** worden ontwikkeld, uitgevoerd, getoetst, gedocumenteerd en met anderen gedeeld; (eigen onderlijning)*
  - ***respect** voor collega's, deelnemers aan het onderzoek, de maatschappij, ecosystemen, cultureel erfgoed en het milieu;*
  - ***verantwoordelijkheid** voor het onderzoek van idee tot publicatie, voor het beheer en de organisatie ervan, voor opleiding, toezicht en mentorschap en de bredere impact van onderzoek." (**Bijlage I** – eigen onderlijning)*

- Voorts verstrekt de voornoemde gedragscode richtlijnen om te voorkomen dat derden schade lijden :

  "Het is van cruciaal belang dat onderzoekers de kennis, methodologieën en ethische praktijken van hun vakgebied beheersen. Wanneer wetenschappers geen goede onderzoekspraktijken volgen, schenden zij hun professionele verantwoordelijkheid. Het schaadt de onderzoeksprocessen, verslechtert de relatie tussen onderzoekers onderling, ondermijnt het vertrouwen in en de geloofwaardigheid van onderzoek, leidt tot een verspilling van middelen en kan onderzoekssubjecten, gebruikers, de maatschappij of het milieu blootstellen aan onnodige schade."

- Tenslotte stelt de deontologische code voor musea van de Internationale Raad voor Musea duidelijke principes voorop in hoofdstuk IV onder de titel : *Musea bieden mogelijkheden voor waardering, begrip en bevordering van het natuurlijk en cultureel erfgoed : "Musea hebben een belangrijke opdracht om **hun educatieve rol** te ontwikkelen (...)" (eigen nadruk)* Bovendien wordt in artikel 4.2., onder de titel "Uitleg bij het tentoongestelde", nog toegevoegd : *"Een museum draagt er zorg voor dat de informatie die het bij permanente presentaties en tentoonstellingen verschaft, **goed gefundeerd en accuraat** is. De informatie geeft een goed beeld van de gerepresenteerde groepen of godsdienstige opvattingen en benadert deze met respect." (**Bijlage II** – eigen nadruk)*

2. Gelet op het feit dat het MAS in het kader van zijn tentoonstelling de voornoemde toespraak van Aimé Césaire laat doorgaan, waarin een fundamenteel foutieve vergelijking van de Belgische kolonisatie met het nazisme wordt gemaakt, zijn wij van mening dat dit vanwege het museum een schending inhoudt van de Europese gedragscode voor wetenschappelijke integriteit en ook van de deontologische code voor musea van de internationale Museumraad, zoals hierboven beschreven. In het kader van zijn artistieke vrijheid had Aimé Césaire het recht om te schrijven wat hij wou, hoe onjuist dit ook mocht zijn. De vrijheid van de kunstenaar is inderdaad vrijwel onbeperkt. Dat is echter niet zo voor musea : hun vrijheid is veel scherper afgelijnd. Omwille van zijn educatieve opdracht heeft een museum de plicht doorgronde en getrouwe informatie te verspreiden. Gezien het omvangrijke publiek dat het MAS bezoekt, waaronder ook veel kinderen, kunnen wij ons niet inbeelden, mevrouw de directeur, dat u het hiermee niet eens zou zijn.

Wegens het niet naleven van de plicht van juistheid, nauwgezetheid en neutraliteit schendt het MAS derhalve artikel 1382 van het oude burgerlijk wetboek, in samenlezing met artikel 10 van het EVRM.

***

Aangezien de tentoonstelling *"100 x Congo. Een eeuw Congolese kunst in Antwerpen"* over enkele dagen ten einde loopt, begrijpen wij dat het te laat is om daarin nog enige correctie aan te brengen. **Het enige doel van dit schrijven is u te herinneren aan de pedagogische opdracht van een museum en aan de grenzen van de verleiding om de geschiedenis te manipuleren door middel van ideologie.** Wij hopen dat deze herinnering nuttig zal zijn voor de toekomst.

Gelet op het feit dat het MAS een Antwerps museum is, wordt een kopie van deze brief ook toegezonden aan de heer burgemeester Bart de Wever.

Met de meeste hoogachting,

Verenigingen die deze tekst hebben goedgekeurd :

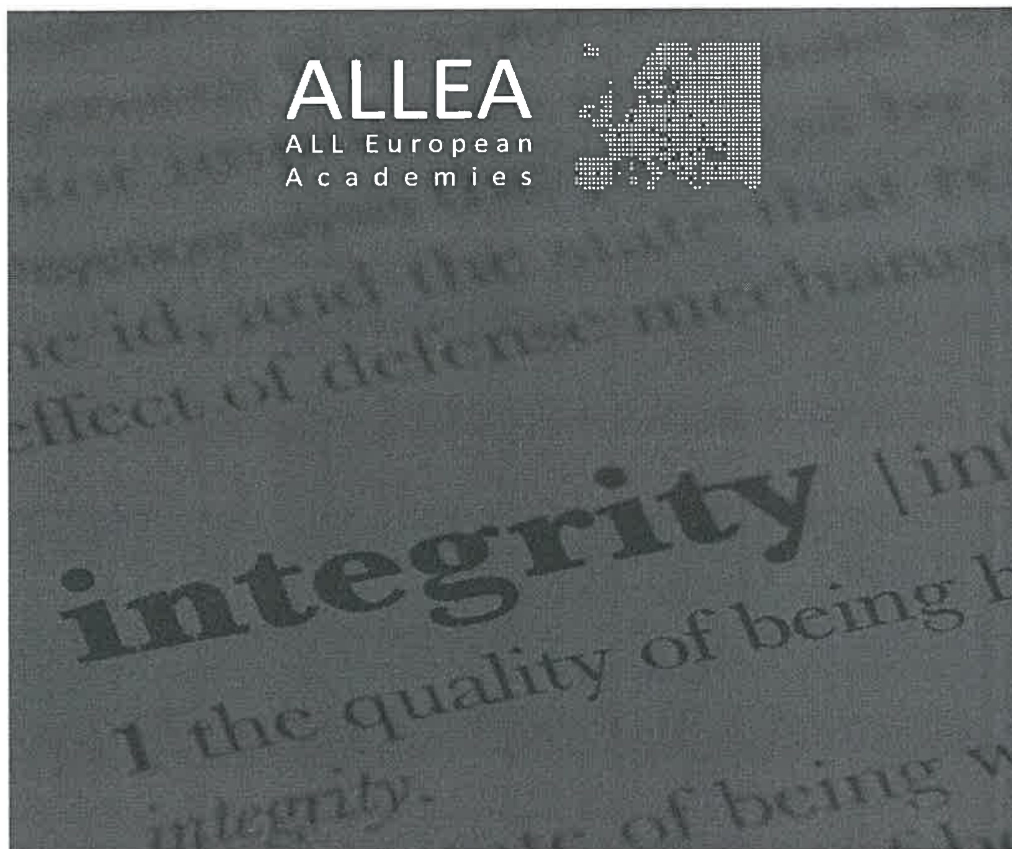
UNION ROYALE BELGO-AFRICAINE (**URBA**) / KONINKLIJKE BELGISCH AFRIKAANSE UNIE (**KBAU**) – ondernemingsnummer : 0408.628.237.
AFRIKAGETUIGENISSEN – ondernemingsnummer : 0864.709.369.
AMICALE DES PENSIONNES DES RESEAUX FERROVIAIRES KATANGA-DILOLO-LEOPOLDVILLE (AP KDL)
CERCLE ROYAL AFRICAIN ET DE L'OUTRE-MER (**CRAOM**) / KONINKLIJKE AFRIKAANSE EN OVERZEESE KRING (**KAOK**) – ondernemingsnummer : 0409.193.312.
MEMOIRES DU CONGO, DU RWANDA ET DU BURUNDI – ondernemingsnummer : 0478.435.078.

Contactpersoon voor verenigingen : Françoise Moehler (f.moehler@gmail.com)
Juridisch advies van verenigingen : Meester Aymeric de Lamotte (a.delamotte@janson.be)

Bijlagen:

1. Europese gedragscode voor wetenschappelijke integriteit ;
2. Ethische code voor musea.

Bijlage I

Europese gedragscode voor wetenschappelijke integriteit

HERZIENE UITGAVE

1. Beginselen

Goede onderzoekspraktijken zijn gebaseerd op de fundamentele beginselen van wetenschappelijke integriteit. Ze bieden onderzoekers sturing in hun werkzaamheden en wanneer zij in aanraking komen met de praktische, ethische en intellectuele uitdagingen die inherent zijn aan het onderzoeksproces.

Deze beginselen zijn:

- ***betrouwbaarheid*** bij het waarborgen van kwaliteit van het onderzoek, zoals deze tot uiting komt in het ontwerp, de methodologie, de analyse en het gebruik van middelen;

- ***eerlijkheid*** onderzoek moet op transparante, billijke, volledige en onbevooroordeelde wijze worden ontwikkeld, uitgevoerd, getoetst, gedocumenteerd en met anderen gedeeld;

- ***respect*** voor collega's, deelnemers aan het onderzoek, de maatschappij, ecosystemen, cultureel erfgoed en het milieu;

- ***verantwoordelijkheid*** voor het onderzoek van idee tot publicatie, voor het beheer en de organisatie ervan, voor opleiding, toezicht en mentorschap en de bredere impact van onderzoek.

- Auteurs en uitgevers beschouwen negatieve resultaten als even belangrijk voor publicatie en verspreiding als positieve resultaten.

- Onderzoekers houden zich aan de hierboven beschreven criteria ongeacht of zij publiceren in abonnementstijdschriften, vrij toegankelijke tijdschriften ('open access') of andere, alternatieve publicatievormen.

2.8 Toetsing, evaluatie en redactie

- Onderzoekers nemen hun rol binnen de onderzoeksgemeenschap serieus en nemen daarom deel aan collegiale toetsingen, beoordelingen en evaluaties.

- Onderzoekers beoordelen en evalueren inzendingen voor publicatie, financiering, benoeming, promotie of beloning op transparante en verantwoorde wijze.

- Referenten en redacteuren met een belangenconflict trekken zich terug uit situaties waarin beslissingen worden genomen omtrent publicatie, financiering, benoeming, promotie en beloning.

- Referenten houden informatie geheim totdat er toestemming wordt gegeven voor vrijgave.

- Referenten en redacteuren eerbiedigen de rechten van auteurs en indieners en vragen toestemming voordat zij gebruikmaken van de ideeën, gegevens of interpretaties die worden gepresenteerd.

Bijlage II

ETHISCHE CODE VOOR MUSEA

Inhoudsopgave

INLEIDING

INLEIDING OP DE NEDERLANDSE VERTALING

VERKLARENDE WOORDENLIJST

HOOFDSTUKKEN

1. **Musea behouden, interpreteren en bevorderen aspecten van het natuurlijk en cultureel erfgoed van de mensheid.**
    - Status van de instelling
    - Materiële voorzieningen
    - Financiële middelen
    - Personeel

2. **Musea die collecties bewaren, beheren deze voor het welzijn van de samenleving en haar ontwikkeling.**
    - Verwerven van collecties
    - Afstoten van collecties
    - Zorg voor collecties

3. **Musea bewaren primaire bronnen waarmee kennis vastgelegd en bevorderd kan worden.**
    - Primaire bronnen
    - Museaal verzamelen en onderzoeken

4. **Musea bieden mogelijkheden voor het waarderen, genieten, begrijpen en beheren van natuurlijk en cultureel erfgoed.**
    - Vaste opstelling en tijdelijke tentoonstellingen
    - Andere overdrachtsmiddelen

5. **Museale faciliteiten bieden mogelijkheden voor andere vormen van dienstverlening en voorzieningen aan het publiek.**
    - Echtheidsonderzoek en waardebepaling

6. **Musea werken nauw samen met die gemeenschappen waar de collecties vandaan komen alsmede de gemeenschappen ten dienste waarvan zij werken.**
    - Herkomst van collecties
    - Respect voor de gemeenschappen ten dienste waarvan musea werken

7. **Musea werken binnen een wettelijk kader**
    - Juridisch kader

8. **Musea werken op een professionele wijze.**
    - Professioneel gedrag
    - Belangenconflicten

4 Musea bieden mogelijkheden voor waardering, begrip en bevordering van het natuurlijk en cultureel erfgoed

Uitgangspunt : *Musea hebben een belangrijke opdracht om hun educatieve rol te ontwikkelen en om een zo breed mogelijk publiek te bereiken uit de gemeenschap, de plaats of de groep die zij dienen. Samenwerking met de gemeenschap die het museum in stand houdt en de promotie van haar erfgoed is een integraal onderdeel van de educatieve rol van het museum.*

VASTE OPSTELLING EN TENTOONSTELLINGEN

4. 1 Vaste opstellingen, tentoonstellingen en bijzondere activiteiten

Vaste opstellingen en tentoonstellingen, materieel of virtueel, worden overeenkomstig de missie, het beleid en de doelstelling van het museum uitgevoerd. Zij brengen de kwaliteit van de goede zorg voor en conservering van de collectie niet in gevaar.

4.2 Uitleg bij het tentoongestelde

Een museum draagt er zorg voor dat de informatie die het bij permanente presentaties en tentoonstellingen verschaft, goed gefundeerd en accuraat is. De informatie geeft een goed beeld van de gerepresenteerde groepen of godsdienstige opvattingen en benadert deze met respect.

4.3 Het tentoonstellen van gevoelig materiaal

Bij het tentoonstellen van menselijke resten en materiaal met een religieuze betekenis worden professionele maatstaven in acht genomen en worden de belangen en overtuigingen van de gemeenschap, etnische of religieuze groep, waartoe de voorwerpen behoorden, geëerbiedigd. Zij worden getoond met omzichtigheid en met respect voor de algemene gevoelens van menselijke waardigheid.

4.4 Verwijdering uit een openbare tentoonstelling

Verzoeken tot verwijdering van menselijke resten of objecten met een religieuze betekenis uit een openbare tentoonstelling, komende uit de betrokken gemeenschappen, worden met respect en gevoel behandeld. Voor verzoeken tot teruggave geldt hetzelfde. Voor de behandeling van dergelijke verzoeken worden heldere richtlijnen vastgesteld.

4.5 Het opstellen van objecten met onbekende herkomst

Een museum toont geen objecten van dubieuze of onbekende herkomst en gebruikt die evenmin voor andere doeleinden. Het geeft zich er rekenschap van dat dergelijke tentoonstellingen of ander gebruik beschouwd kunnen worden als een goedkeuring van en bijdrage aan de illegale handel in cultureel eigendom.

ANDERE OVERDRACHTSMIDDELEN

4.6 Publicatie

Informatie uitgegeven door musea, door welke informatiedrager dan ook, is goed onderbouwd en accuraat, en houdt rekening met de wetenschappelijke disciplines, de betrokken samenlevingen en de geloofsovertuigingen die worden gepresenteerd. Museumpublicaties mogen de normen van de instelling geen geweld aandoen.

4.7 Reproducties

Musea respecteren de integriteit van het originele object bij het (laten) vervaardigen van replica's, reproducties of kopieën van objecten uit de museumcollectie. Alle reproducties worden duidelijk als zodanig gekenmerkt.